

Sütő Csaba András

(Hold- ének)

(Mezey Katalin: Holdének és
más versek gyerekeknek)

Gazdag tematikájú verseskönyvvel jelentkezett Mezey Katalin. Gyerekverseinek világa tágas, ugyanakkor belakható, bejárható, szerethető terep, melynek interpretálása örömet, felhőtlen szórakozást kínál. A *Holdének és más versek gyerekeknek* című kötet gyermekversei a magyar gyermekvers hagyományait messzemenőig felhasználják; a tematika gazdagsága a formavilág bőségével párosul. A mondókák, a dalszerű formák mutatják a népköltészeti örökség birtokba vételét s egyben annak gyarapítását, néhány vers viszont a lazítottabb formáknak engedelmessé, hevenyészettebb rendezettségét követve, inkább a szabad vers felé mutat. A tartalom rendezi tehát a formát, megkeresve

és megtalálva a legalkalmasabb kifejezőmódot.

A versek egyszerre jelentik a világ kimondását és birtokba vételét; a látásmód, az egyéni megfogalmazás alapvető attitűdje Mezey Katalin verseinek. A világot olyanak ábrázolja, amilyen. Mondhatnánk, hogy e gyerekversek a valóság talaján állnak, pontosabb azonban, ha ezt a pozícionáltságot inkább kiindulásnak; viszonyítási és elrugaszkodási pontnak tekintjük. Jól példázza ezt a kötet nyitóverse is, mely a konkrét látványból indulva transzponálja a látottakat egy másik (imaginárius) érzékelési dimenzióba. A látható és a láthatatlan találkozása ez, a magaslat és a mélység pásztázása; a természet látványá lényegítése, mely aztán metafizikai irányba mozdít el bennünket: „A tágas völgy az ég aljáig ér. / Göndörödnék benne erdők, hegyek, / az országhatár közöttük halad, / de szabad szemmel látni nem lehet. A messzeségben aranyos tetők: / a Tatra havas vonulata áll, / csillog rajta az esti napsütés.” A konkrét látvány itt kezd átlényegülni, a konkrét képek a megfoghatatlan távolságba lépnek át: „Az égbe olvad a láthatár.” A horizont és az ég lényegtelen különbségűvé válik, melyhez a felső nézőpont ad mégis-mégse támogatást. Ezt ellentételezi a körhinta-hasonlattal, ami a körforgás képzetét keltheti bennünk, szinte a szédülés vesz elő bennünket, hogy aztán a verszárlat már a transzcendentális bizonyos bizonytalanságával jelentse ki a fölének boruló égről: „De nem forog: itt fönny áll az idő.” (*Kékestető, 1952–2007*). Országunk legmagasabb pontja visszatérő motívum, amely a kötet kvázi zárásaként újra megjelenik, a régi karácsony apropóján (*Karácsony Kékestetőn, 1952*).

A természet egyébként is fontos szerepet tölt be a kötet egészét tekintve. A gyermek közvetlen környezetének ábrázolása, s az ehhez kapcsolódó reflexiók megindítják és kiterjesztik a fantáziát. Mezey képei plasztikusak, könnyen és jól értelmezhetők. A kötet külön érdekessége és vitathatatlan erénye, hogy a természeti jelenségek ábrázolása mellett képet kaphatnak a gyerekek a modern kor csodált és félt (gép)tárgyaiból is. A közlekedési eszközök bemutatása, a mindennapok forgataga, az ünnepek sorjázása dinamikussá s egyben változatossá teszik a kötetet.

Több helyütt találkozhatunk ciklusba szedett versekkel, melyek egyetlen tematikának rendelődnek alá, poétikai megformáltságuk azonban eltérő. A *Téli mondogatók* és a *Vízi versek* darabjai a népköltészethez, szorosabban a népi gyermekversek hagyományához kapcsolódnak. Szövegük tiszta és érthető, könnyen memorizálható, ugyanakkor határozott gesztusokkal mutatják be tárgyukat: „Cserepes iszap / a malom alatt. // Börgyári vörös / patak vizével / kerék nem köröz. // Éjjel nyikorog a széllel.” (*Vízi versek*). A tárgyasult líra felé mutató sorok egyszerre mutatják fel múlt és jelen vízhez kötöttségét; míg a malom a régi korok vízimalmi felé enged elmozdulni minket, addig a börgyár már kétség-

telenül a modern, technicizálódott világ része. A kettő találkozási mozdulatlanúságba vész, a kerék nem fordul körbe, nincs mit megőröljön. Ezt aztán némiképp oldja a zárómondat titokzatossága; a tehetetlenségre kárhoztott malom az éjszaka a széllel együtt muzsikál.

A *Madarak röpkülése* című rövid tematika érzéletes leírásokból áll; a cinege, a varjú, a pacsirta, a rigó bemutatása jórészt hasonlatok alkalmazásával történik. A repülés könnyedségéhez igazodik a forma is; a lazított formák hevenyészett sorai és rímei jól visszaadják ezt: „A VARIJAK / mint az árnyak, / fekete hóesésként / egyszerre itt kerengenek. / Felrobbant repülőgép / üszkös darabjai, beborítják a földet.” (Madarak röpkülése).

Nagyszerű ötlet volt a közlekedési járműveket egy tematikába válogatni. Ezek világunk mára nélkülözhetetlenné lett eszközei, formájuk, alakjuk, funkciójuk alapján a gyerekek örömmel olvasnak és tanulnak róluk. Ráadásul több versben, a szimpla bemutatás helyett kvázi élménybeszámolókat olvashatunk; azaz a gyermeki látásmód imitációjával Mezey egyszersmind közelebb is hozza azokat az olvasókhöz, s ezt aztán játékos képzettársításokkal árnyalja tovább: „A metró vagyis földalatti vasút / a vakond jópajtása. / A föld mélyén, alagútban él, de a járatát nem maga ássa. // Az egyik a Duna alatt is átrobbog, / fönről nem látni, nem hallani. / Pedig úgy zúg, ha benne ülök, / Anyuval sem tudok szót váltani.” (Járművek). Ezek a versek már erőteljesen a szabadvers gondolatrítmusához, értelmi tagolás szempontjából pedig a beszélt nyelv felé engednek közelíteni. Mezey Katalin gyerekírájában egyszerre van jelen a két tendencia; az archaikus, népdalokig, mondókákig visszaható magyar népköltészeti hagyomány, és a modern szabadvers hagyománya. Ez a tendencia a magyarországi gyermekköltészetben a kortárs svéd gyerekversek (Ami a szívedet nyomja. Mai svéd gyerekversek, Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó, 1975) sikere után harapózott el. A spontán (elsősorban nem a kötött ritmus által determinált) megszólalás diadala ez; a beszélgetős, elbeszélő jellegű gyerekversek közvetlenebbül, a beszédritmushoz alkalmazkodva szólítják meg és vonják be a beszéd folyamatba a gyereket. Persze nem elsősorban Mezey Katalin lírájában érhetjük ezt a szövegalkotási módszert tetten (szerencsésebb, egyértelműbb példákat látunk, ha figyelmünk Kiss Anna szabad- és prózaversei, vagy Ágai Ágnes gyerekversei felé fordul), ám nyomaiban mindenképpen fellelhetők a fenti törekvések.

Természetes, hogy nem marad, nem maradhat el az embertársak bemutatása sem. A közeli hozzátartozótól kezdve a rendőrökön át egészen a fiatal, dolgos legényekig terjed ez a bemutatás, néhol zsánerszerűen, humorral bőségesen átítatva; a mindent leejtő néni figurája éppúgy a gyermek világának része, mint a munkáját végző rendőr, vagy a kövér és a sovány egy szövegtérbe vont figurája: „Míg a sovány a / kiskertben kapál, / addig a kövér / a konyhában zabál. / Sosem lesz így a / sovány-

ból kövér, / sosem lesz így a / kövérből sovány!” (A kövér – a sovány).

A természeti témájú versek közül kiemelkednek a Holdhoz köthető darabok. A címadó vers, a *Holdének* tréfálkozó, néhol félős hangon kérleli a sarló alakúvá fogyott égitestet, hogy kímélje meg az embereket, békés álmot hozva rájuk: „Kedves Hold, ne vágj le senkit, / éles pengédet kíméld! / Látod, minden alvó meghitt, / békés álmokat remélt.” (Holdének). A könyv talán legsikerültebb darabja a *Versenyautózás a Holddal* című opus, ami egy képzeletbeli autóversenyt jelenít meg: az égitest és autó versenyét, melyben váltakozva vezetnek, hol egyikük, hol másikuk. Az idő múlását a Balaton partján fekvő települések jelzik, Balatonfüredtől Badacsonyörsig. A vers csattanójaként, a már-már legyőzöttnek hitt Hold diadala teszi teljessé a száguldás okozta gyönyörűséget: „a községtábla után viszont már / hiába volt az igyekezet: / én fordultam be győztesként / éjfél körül Badacsonyörsre, / de házunk fölött ő fogadott, / a célban végképp megelőzve.” (Versenyautózás a Holddal).

Nehéz meghatározni e versek befogadhatóságát; négyéves kortól egészen a kamaszkorig terjedhet az az időintervallum, ami lefedi Mezey Katalin kötetének egészét. A szövegek recepcióját Oláh Mátyas László és Oláh Katalin igényes illusztrációi segítik.

(Széphalom Könyvműhely, Budapest, 2007)

Kustár Zsuzsa:
Az égig érő fa